

Олександра ДУБАСЕНЮК, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління, Президент ГО «Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки "Полісся"» (Житомирський державний університет імені Івана Франка) dubasenyuk@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ЧЛЕНІВ ГО АМСКП «ПОЛІССЯ»

У статті проаналізовано особливості сучасного впровадження технологічного підходу до професійної підготовки майбутніх педагогів у наукових працях членів ГО АМСКП «Полісся». Обґрунтовано технології ситуаційного навчання за допомогою методів аналізу конкретної ситуації та кейс-методу. Показано властивості технологічної карти у процесі моделювання сучасного уроку як нового виду методичної продукції, Виокремлено інноваційні інформаційні технології у процесі підготовки майбутніх педагогів. До перспектив дослідження віднесено: необхідність системного використання в освітньому процесі інформаційних технологій; спрямованість на підготовку креативної особистості, здатної до компетентнісної орієнтації в цифровому освітньому просторі.

Ключові слова: технологічний підхід, технології ситуаційного навчання, технологічна карта, інформаційні технології, майбутній педагог.

The article analyzes the peculiarities of the modern implementation of the technological approach to the professional training of future teachers in the scientific works of the members of the Polissya AMSKP NGO. The technology of situational learning is substantiated using the methods of analyzing a specific situation and the case method. The properties of the technological map in the process of modeling a modern lesson as a new type of methodical product are shown. Innovative information technologies in the process of training future teachers are highlighted. The research perspectives include: the need for systematic use of information technologies in the educational process; focus on the training of a creative personality capable of competent orientation in the digital educational space.

Keywords: technological approach, situational learning technologies, technological map, information technologies, future teacher.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутнього вчителя набуває особливого значення в умовах воєнного стану, оскільки доля майбутнього людства більшою мірою залежить від розвитку духовної і моральної сфери суспільства. Тому професійна педагогічна діяльність учителя як носія духовних цінностей, спадкоємця поколінь покликана сприяти утвердженню гуманної, креативної особистості, здатної до неперервного саморозвитку. Сучасний педагог має забезпечити різнобічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства, виховання високих моральних якостей, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого та культурного потенціалу українського народу [1, с. 119].

Теоретичні аспекти, пов'язані з визначенням сутності технологічного підходу, інноваційних технологій в освітньому креативному середовищі, їх класифікації,

формулюванням найбільш поширених з них і придатних для вирішення проблеми підготовки майбутнього вчителя висвітлено у працях таких зарубіжних науковців як Б. Блум, Дж. Керрол, Л. Андерсен, П. Крейтсберг, Є. Круль, Д. Кретвол, Ф. Янушкевич та ін.

Технологічність освітнього процесу, на думку провідних вітчизняних учених (В. Биков, А. Капська, П. Самойленко, С. Сисоєва, О. Спірін, П. Підласий, І. Прокопенко, Д. Чернілевський та ін.), постає показником його якості, оптимальності, науковості. Тому серед актуальних проблем педагогіки визначаємо розробку технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів.

У цьому контексті значну роль відіграє діяльність Громадської організації «Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки "Полісся"», члени якої активно працюють і збагачують науковий потенціал вітчизняної науки. На думку засновника Академії Д. Чернілевського, "... з позицій технологій особистісно-орієнтованого навчання, творчі здібності людини слід вважати як базові ресурси цивілізації. Людство йде до такого суспільства, коли найвищу цінність буде представляти духовно розвинута індивідуальність» [3, с. 214].

Інноваційні технології навчання передбачають чітко спланований очікуваний результат навчання, зокрема інтерактивні методи та засоби навчання, що стимулюють процес пізнання, педагогічні умови, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів. При цьому навчальний процес слід розглядати комплексно як інтегровану систему, і не можна обмежуватись аналізом лише окремих її елементів. Систематизація інноваційних уведень запропонована у роботах К. Ангеловскі, Н. Горбунової, А. Лоренсової, О. Хомерики та ін. Відтак, є певне напрацьоване підґрунтя у цій сфері.

Мета дослідження: проаналізувати особливості сучасного впровадження технологічного підходу до професійної підготовки майбутніх педагогів у наукових працях членів ГО «АМСКП "Полісся"» на основі вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу Одним з актуальних наукових підходів до підготовки креативного вчителя залишається технологічний підхід, який досліджується викладачами педагогічних кафедр Житомирського державного університету імені Івана Франка понад 20 років. Зокрема, ще у 2001 році був виданий навчальний посібник з грифом МОН України "Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів". У посібнику з позиції системного та особистісно орієнтованого підходу представлено загальнопедагогічні та соціально-педагогічні технології професійної підготовки майбутніх учителів [9].

У здійсненні цієї мети важливу роль відіграють предмети педагогічного циклу побудовані на основі системного підходу, які вміщують такі структурні елементи: цільовий, змістовий, процесуальний. Обґрунтовано особливості цільового компоненту. У процесі проєктування цілей та завдань технологічного процесу формування у майбутніх учителів знань та вмінь, зокрема з теорії і методики виховної роботи, використано логіку таксономії навчальних цілей, розроблену групою американських вчених під керівництвом Б.С. Блума у когнітивній та афективній сферах шляхом виділення категорій цілей у пізнавальній сфері.

Окреслена сфера передбачає поступовий розвиток у майбутніх педагогів знань, умінь за такими рівнями: репродуктивний (усвідомлення сутності базових понять), адаптивний (розуміння структури виховних знань, конструктивний (застосування базових понять розділу у процесі вирішення педагогічних ситуацій під керівництвом викладача), творчий (аналіз основних положень Концепції "Нова українська школа", "Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти", структурних компонентів та напрямів процесу виховання, використання набутих знань у нестандартних ситуаціях), дослідницький рівень

(узагальнення досвіду вчителів-новаторів, розробка планів виховних заходів, написання рефератів з актуальних проблем освіти та виховання), оцінно-узагальнюючий (здатність оцінити значення того чи іншого матеріалу у цілісній системі, ґрунтуючись на чітких критеріях оцінки та спираючись твори педагогів-класиків у вітчизняній та світовій літературі).

Цей процес відбувається поетапно – майбутні педагоги оволодівають спочатку традиційними методами: бесіда, експрес-контроль, тест, індивідуальне та фронтальне опитування, колоквиум, взаємоопитування, а далі форми та методи поступово ускладнюються і набувають креативного характеру. Таким чином, створена технологія професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, формування їх педагогічної майстерності передбачає цілеспрямованість, керованість, контрольованість, оптимальність навчального процесу, тобто побудову такого процесу, який можна відтворити і який приводить до проєктованого результату [1, с. 119].

Нині в умовах цифровізації освіти технологічний підхід набуває особливого значення, ураховуючи його цілеспрямованість на ефективний результат у всіх сферах професійної підготовки майбутнього вчителя. Технологічний підхід модифікується в сучасному освітньому середовищі. Виділимо окремі аспекти його запровадження.

Технології ситуаційного навчання за допомогою методів аналізу конкретної ситуації та кейс-метод. Науковці Академії – Н.М. Мирончук, О.Є. Антонова розглядають особливості формування професійної компетентності майбутніх учителів засобами технології ситуаційного навчання майбутніх учителів (фахові знання і вміння формуються у процесі послідовного розв'язання професійно орієнтованих завдань і ситуацій). Дослідники виділяють складові технології ситуаційного навчання за допомогою методів аналізу конкретної ситуації та кейс-метод.

Мета використання ситуаційних методів – сформувати досвід розв'язання проблем імітаційно-модельованої професійної діяльності на основі критичного осмислення інформації та прогностичних уявлень. Крім того охарактеризовано ціннісні аспекти використання ситуаційного методу. Згідно визначеної технології дослідниками представлено алгоритм розв'язання ситуаційного завдання: аналіз описаних у ситуації умов; постановка проблеми; формування ситуаційного завдання; пошук і виділення альтернативних рішень та їх аналіз; вибір оптимального рішення та його реалізація; презентування варіанту рішення.

З'ясовано структуру навчального заняття у процесі роботи з кейсом та описано зміст і методику роботи суб'єктів навчання на кожному етапі. Відображено тематику і мету використання окремих кейсів у процесі вивчення дисциплін педагогічного спрямування. Акцентовано увагу на особливостях роботи з відекейсом, охарактеризовано його сутність, дидактичні можливості, методику роботи. Доведено, що використання технології ситуаційного навчання в освітньому процесі сприяє формуванню у майбутніх педагогів аналітичних, когнітивних, практичних, комунікативних, творчих умінь. Дослідники виділяють перспективи подальшого наукового пошуку, а саме: розробка методичних засад навчання майбутніх учителів створювати кейси та педагогічно доцільно використовувати їх у професійній діяльності [5, с. 267].

Використання технологічної карти у процесі моделювання сучасного уроку. Викладачами В. В. Павленко, Н. П. Бірук обґрунтовано цінність формування затребуваних soft skills для професійної діяльності. Виявлено, що найбільш успішним варіантом сценарію сучасного уроку є технологічна карта як сучасна форма планування педагогічної взаємодії вчителя та учнів. Виокремлено складові технологічної карти: цілі

уроку, етапи уроку, зміст навчального матеріалу, прийоми і методи організації навчального процесу, діяльність учнів і діяльність учителя, рефлексію. Розкрито результати дослідження, проведеного серед учителів загальноосвітніх установ з проблем, пов'язаних із розробкою технологічної карти сучасного уроку «Технології». За результатами анкетування встановлено, що 49,2% учителів не знайомі зі структурою технологічної карти.

Тому увагу акцентовано на структурі технологічної карти, а саме: назва теми із зазначенням годин, відведених на її вивчення; заплановані результати (предметні, особистісні, міжпредметні); міжпредметні зв'язки та особливості організації простору (форми роботи та ресурси); етапи вивчення теми (на кожному етапі роботи визначається мета та прогнозований результат, практичні завдання на відпрацювання матеріалу та діагностичні завдання на перевірку його розуміння та засвоєння); контрольне завдання на перевірку досягнення запланованих результатів.

Виявлено переваги технологічної карти уроку: чіткість встановлення взаємозв'язку діяльності вчителя та учнів на різних етапи уроку. Підтверджено, що низький рівень готовності певної частини шкільних учителів до розробки технологічної карти уроку потребує подальшої методичної розробки визначеної проблеми. Відтак, технологічна карта – це новий вид методичної продукції, який забезпечує ефективне та якісне викладання навчальних курсів у навчальному закладі та можливість досягнення запланованих результатів освоєння основних освітніх програм [6, с. 209].

Інформаційні технології у процесі підготовки майбутніх педагогів. Науковцями (О. А. Дубасенюк, О. В. Вознюк) розглядаються сучасні виклики та тенденції впровадження інформаційних технологій у процес підготовки майбутніх педагогів в Україні. Виділено актуальні напрями дослідження: модернізація освіти в умовах викликів інноваційного прогресу суспільства та становлення інформаційної цивілізації; цифровізація освіти; європейська і світова інтеграція у сфері освіти; науковий і методичний супровід, який має інформаційну технологічну спрямованість.

Виокремлено тенденції розвитку систем вищої освіти у контексті світових інтеграційних процесів: поява, становлення цифрового покоління, розвиток мережевого простору; у структура освітнього процесу орієнтується на розвиток здатності у майбутніх педагогів до дослідницької, конструкторської, винахідницької діяльності; посилення диференціації та індивідуалізації освітнього простору; створення нових поколінь навчальних програм з урахуванням індивідуальної траєкторії розвитку майбутнього педагога; орієнтація молоді на навчання впродовж життя. Наведено результати проведених досліджень (С.М. Галицький, М.О. Ковальчук, А.В. Рудик), що підтверджують окреслені тенденції. Доведено, що моделювання освітніх процесів призводить до позитивних змін у підготовці майбутніх педагогів різних спеціальностей за умови технологізації та впровадження сучасних інформаційних технологій в освітній процес.

Останнє дає змогу урізноманітнити форми та методи викладання навчальних дисциплін, посилити позитивну динаміку засвоєння знань, формує творчий, креативний потенціал майбутніх педагогів, розвиває їх цілеспрямованість, відповідальність, самостійність.

До перспектив дослідження віднесено: подальший компаративний аналіз окресленої сфери; посилення уваги до системного використання в освітньому процесі інформаційних технологій; спрямованість на підготовку інтелектуально розвиненої мобільної особистості, здатної до компетентісної орієнтації в інформаційному просторі, до неперервної самоосвіти та самовдосконалення; організація професійної підготовки за індивідуальною освітньою

траєкторією [2, с. 20].

Дослідниками Н. М. Мирончук, О. Є. Антонова у контексті впровадження інноваційних технологій обґрунтовано цінність універсальних навичок (soft skills) для працевлаштування та трудової діяльності. Наголошено, що актуальність проблеми формування комунікативної компетентності постає основою успішного виконання професійних завдань.

Доведено, що визначальною характеристикою сучасного суспільного буття є цифровізація. Останнє зумовлює нові підходи й моделі навчання здобувачів освіти. Підкреслено, що активізація дистанційних і змішаних форм навчання визначає такі тенденції: зменшується частота і частка активного мовлення майбутніх фахівців, змінюється якість зворотного зв'язку в навчанні, знижується рівень комунікативних навичок студентів. Окреслено сутність та виокремлено вміння комунікативної компетентності майбутніх учителів. На основі аналізу студентських есе «Які якості важливі у професійній педагогічній діяльності?» (n=43) з'ясовано вимоги до мовлення вчителя.

Визначено шляхи розвитку комунікативної компетентності майбутніх учителів немовних спеціальностей: введення до змісту освітніх програм спеціальних освітніх компонентів; передбачення у змісті навчальних дисциплін тем, спрямованих на розвиток комунікативної компетентності; включення до змісту навчальних дисциплін видів роботи для розвитку умінь комунікації та формування культури мовлення.

Виокремлено види навчальної діяльності студентів з розвитку комунікативної компетентності магістрантів у процесі вивчення освітніх компонентів: самопрезентація, знайомство з класом, моделювання фрагментів уроків/виховних ситуацій, обговорення і розв'язування професійно орієнтованих комунікативних ситуаційних завдань, створення інтелектуальної карти та побудова зв'язного висловлювання на її основі, створення та виголошення публічної промови. Підкреслено роль професійно орієнтованих комунікативних ситуацій у розвитку мовлення майбутнього вчителя [5].

У колективній монографії «Соціально-педагогічні засади підготовки фахівців в умовах освітніх трансформацій» (2023) [8], підготовленої науковцями Академії, серед актуальних проблем також виокремлено інноваційні технології. Розроблено та представлено (О.Є. Антонова) методика розвитку креативності майбутніх учителів музики засобами ТРВЗ-технологій, проаналізовано розвиток креативності майбутніх учителів засобами [8, с. 235]. Також розглянуто (Н. Г. Сидорчук) технології та методи рекреаційних засад професійного здоров'я педагогічних працівників [8, с. 255-256]. О.Є. Антоною вивчено поняття "креативність" на основі аналізу сучасних концепцій, зокрема креативності як загальної здатності до творчості, проаналізовано теорію інвестування та теорію креативної особистості.

Креативне освітнє середовище. Визначені ідеї продовжують розвиватися у роботі В. В. Павленко, якою виділено ще один з важливих аспектів окресленої проблеми технологічного підходу, а саме роль креативного освітнього середовища з використанням інформаційно-комунікативних технологій. Дослідник на основі вивчення наукової літератури виявила, що існують різні підходи до трактування поняття «креативність». Найбільший інтерес представляють визначення Ф. Баррона, Е. де Боно, Дж. Гілфорда, Т. Емабайл, А. Маслоу, Р. Стернберга, П. Торренса в яких креативність трактується як: 1) здатність до оригінального мислення; 2) найвищий рівень інтелектуальної активності мислення; 3) діяльність, процес або сукупність певних процесів; 4) здатність до продукування оригінальних ідей; 5) здатність сприймати й усвідомлювати нове; 6) властивість особистості,

що виявляється при трансформації інформаційних процесів [7, с. 102-107].

У процесі дослідження автором підтверджено положення, чим різноманітніше освітнє середовище, тим ефективніший процес навчання з урахуванням індивідуальних можливостей кожного суб'єкта, його інтересів, нахилів, об'єктивного досвіду, накопиченого в навчанні та реальному житті. Акцентовано увагу на таких ідеях: 1) необхідності збагатити креативне освітнє середовища, за допомогою використання засобів ІКТ; 2) індивідуалізувати навчання, адаптувати його до пізнавальних потреб і інтересів суб'єктів. Різні аспекти педагогізації середовища, його функцій, структури, специфіки діяльності та спілкування людей в середовищі розробляють сучасні дослідники: Р. Гуревич, М. Жалдак, В. Кохан, Н. Морзе, Ю. Рамський, О. Спирін та ін.

Під «освітнім середовищем» В. В. Павленко розуміє «конкретне середовище навчального закладу, оскільки освітнє середовище становить сукупність матеріальних чинників; просторово предметних факторів; соціальних компонентів; міжособистісних відносин. Окреслені фактори взаємопов'язані, вони доповнюють, збагачують один одного і впливають на кожного суб'єкта освітнього середовища, педагоги організують, створюють освітнє середовище» [7, с. 105]. Аналіз впливу середовища на розвиток особистості дає змогу зробити висновок, що навколишнє середовище є не тільки засобом розвитку особистості, але і його каталізатором в процесі самореалізації особистості, здатним прискорити або уповільнити цей процес. Поняття «середовище» також відображає взаємозв'язок умов, що забезпечують розвиток людини. У цьому випадку передбачається його присутність у середовищі, взаємовплив, взаємодія оточення з суб'єктом [7, с.106].

В. В. Павленко доведено, що використання інформаційно-комунікаційних технологій під час уроків розкриває величезні можливості комп'ютера як ефективного засобу навчання. Комп'ютерні навчальні програми та додатки дозволяють тренувати різні види навчальної діяльності і поєднувати їх у різних комбінаціях та сприяють формуванню лінгвістичних, математичних та ін. здібностей, створюють розвивальні комунікативні ситуації, а також забезпечують реалізацію індивідуального підходу та інтенсифікацію самостійної роботи учнів [7, с. 107].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, на основі аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених та досліджень наукового доробку членів ГО АМСКП «Полісся» виявлено специфіку сучасного впровадження технологічного підходу до професійної підготовки майбутніх педагогів. Виділено такі напрями: технології ситуаційного навчання за допомогою методів аналізу конкретної ситуації та кейс-метод; технології ситуаційного навчання за допомогою методів аналізу конкретної ситуації та кейс-метод, що сприяє формуванню у майбутніх педагогів аналітичних, когнітивних, практичних, комунікативних, творчих умінь; *використання технологічної карти у процесі моделювання сучасного уроку як нового та ефективного виду методичної продукції у закладах середньої освіти та дає можливість досягнення запланованих результатів освоєння основних освітніх програм; інформаційні технології у процесі підготовки майбутніх педагогів – визначальною характеристикою сучасного суспільного буття є цифровізація, що зумовлює нові підходи й моделі навчання здобувачів освіти; креативне освітнє середовище, що розширює сучасні можливості комп'ютера як ефективного засобу навчання.* До перспектив подальшого наукового пошуку віднесено: подальший компаративний аналіз окресленої сфери; посилення уваги до системного використання в освітньому процесі інформаційних технологій у контексті технологічного підходу; спрямованість на підготовку інтелектуально розвиненої креативної особистості, здатної до компетентнісної орієнтації в інформаційному просторі, до

неперервної самоосвіти та самовдосконалення; організація професійної підготовки майбутніх фахівців за індивідуальною освітньою траєкторією.

Список використаних джерел та літератури

1. Дубасенюк О.А. Технологічний підхід до формування професійної майстерності майбутніх педагогів у сфері виховної роботи // Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (7 квітня 2023 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2023. 419 с. С. 119-122.
2. Дубасенюк О. А., Вознюк О.В. (2022) *Сучасні тенденції впровадження інформаційних технологій у процес підготовки майбутніх педагогів: досвід та перспективи* // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць (65). Вінниця. pp. 20-30.
3. Методологія наукової діяльності: навч. посіб., 3-є вид., переробл. / за ред. Д.В. Чернілевського. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2012. 364 с.
4. Мирончук Н.М., Антонова О.Є. (2023) *Формування професійної компетентності майбутніх учителів на засадах професійно орієнтованого навчання*. Актуальні питання у сучасній науці (1 (7)). С. 414-425.
5. Мирончук Н. М., Антонова О. Є. (2023) *Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя в умовах змішаного навчання. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)* (1(19)). с. 267-277.
6. Павленко В. В., Бірук Н. П. (2023) *Моделювання сучасного уроку з використанням технологічної карти. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*, 514 (7(25)). С. 209-218.
7. Павленко В. В. Креативне освітнє середовище з використанням інформаційно-комунікативних технологій. Digital transformation and technologies for sustainable development all branches of modern education, science and practice : International Scientific and Practical Conference Proceeding, January 26 / ed. by I. Zuchowski, Z. Sharlovych, O. Mandych. Łomża, 2023. Ч. 3. С. 102–107.
8. Соціально-педагогічні засади підготовки фахівців в умовах освітніх трансформацій: монографія / Антонова О.Є., Антонов О.В., Вознюк О.В., Дубасенюк О.А., Левченко С.В., Самойленко О.А., Сидорчук Н.Г., Щерба Н.С., Яценко С.Л. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2023. 364 с.
9. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навчальний посібник у 2-х ч. Ч.1.: Технологія загально педагогічної підготовки майбутніх учителів / За заг. ред. доктора педагогічних наук О.А. Дубасенюк. Житомир: Житомир держ. пед. ун-т. 2001. 267 с.

